

Závěrečný projekt – Kvalitativní výzkum

Téma: Alkoholismus

Problém: Vliv alkoholu na život člověka a možnosti jeho eliminace.

Otázka: Jaký vliv má alkohol na sociální život člověka a jaké jsou možnosti eliminace jeho vlivu?

Úvod

Alkoholismus patří mezi patologické jevy, které nějakým způsobem ovlivňují život člověka. Především tedy negativně ovlivňují. Tyto vlivy ovšem nepůsobí negativně pouze na zdraví jedince, ale i na jeho sociální život, který zahrnuje jeho blízké, jeho zaměstnání, volný čas a mnoho dalších objektů, které jsou součástí jeho každodenního života. Člověk závislý na alkoholu se pak stává jeho „otrokem“ a v případě řešení se musí obrátit na odbornou pomoc. Proto, abychom mohli takovému člověku vhodně pomoci, je nutné zjistit, jak se tato patologie projevuje v jeho životě. Tedy především poznat, jak tyto vlivy na život člověka působí. Na základě těchto zjištění pak najít vhodný způsob jejich eliminace. Proto se tedy budu snažit odhalit vlivy, které má alkohol na sociální život člověka a na základě zjištění se budu snažit najít vhodné řešení jak jim předcházet. Zároveň si uvědomuji, že se jedná o citlivé téma, proto volím přístup k tomuto problému ze strany odborných pracovníků v léčebnách či pomocných organizacích. Tito pracovníci se při své práci setkávají s různými klienty. Mají přehled a mnoho zkušeností a zároveň mohou mezi sebou i porovnávat různé případy.

Cílem výzkumu je tedy především popis a odkrytí vlivu, které má patologické užívání alkoholu na sociální život člověka a díky tomu se pokusit najít řešení při snaze o jeho eliminaci. Jedná se tedy především o intelektuální cíl, který v případě nalezení vhodného řešení může mít i praktické využití.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký vliv má alkohol na sociální život člověka a jaké jsou možnosti eliminace jeho vlivu z pohledu pracovníků v odborných organizacích?

Vedlejší výzkumné otázky:

- Co pracovníci považují za největší hrozbu u alkoholiků?
- Jakým způsobem se dle pracovníků odráží alkoholismus v životě člověka?
- Kterou oblast v životě člověka alkoholismus nejvíce zasahuje?
- Jaké jsou dle pracovníků možnosti eliminace vlivu alkoholu na sociální život člověka?
- Jaké příležitosti tyto možnosti eliminace mohou závislému člověku přinést?

Pro svůj výzkum jsem zvolila kvalitativní strategii a to především proto, že jsem doposud neobjevila ucelenou teorii, která by vystihovala dané téma, proto nevím, zda by bylo možné nějakou teorii ověřovat. Zároveň se domnívám, že se jedná o individuální problém každého jedince, tudíž je nutné studovat aktéry v jejich přirozeném prostředí. Na každého může mít tento problém jiný vliv a každý ho může vnímat odlišně a i odlišně se s ním vypořádat. Proto předpokládám, že by se problém nedal zobecňovat na celou populaci. Zároveň mi kvalitativní strategie poskytuje možnost využít k získání dat rozhovory, při kterých je možné rozebrat problém do hloubky a zajistit tím i větší reliabilitu získaných informací. Popřípadě nastínění konkrétních případů.

Metoda sběru dat

Metodou sběru dat bude polostrukturovaný rozhovor, tedy rozhovor, při kterém je možné doplňovat sestavené otázky o další, které vylynou z rozhovoru. Což umožňuje, aby byl rozhovor více vypovídající a plynulý. Počet komunikačních partnerů bych stanovila dle počtu pracovníků v organizaci, ve které bude výzkum realizován, minimálně ovšem 8.

Vycházet budu z předpokladu, že v dnešní době je vliv alkoholu na člověka v porovnání s ostatními drogami v celku opomíjen. Jelikož se jedná o legální drogu, ne všichni si uvědomují její hrozbu a to především vytvořením závislosti na ní a většina lidí ji bere jako samozřejmost. Proto bych chtěla zjistit, jaký má alkohol vliv ne na zdraví člověka, ale především na jeho společenský život, který je zasahován nejčastěji.

Výzkum bude realizován na základě praxe v zařízení zabývající se primární prevencí a drogovou problematikou. V rámci praxe dojde k seznámení se zařízením a jejími pracovníky a následně ke sjednání kontaktů. Zařízení poskytuje v rámci praxe možnost sběru dat pro diplomové práce.

Úryvek z připravovaného nástroje sběru dat - scénář rozhovoru, plán pozorování atd.

Scénář rozhovoru (úryvek):

Uvítání – představení, kdo jsem, co studuji, účel sběru dat

Informovaný souhlas – souhlas s nahráváním rozhovoru a ujištění, že záznam bude použit pouze pro účely diplomové práce.

Informační otázky:

- Kolik Vám je let?
- Jaké je Vaše vzdělání?
- Jak dlouho již pracujete v této oblasti?
- Jak dlouho pracujete v tomto zařízení?

Výzkumné tazatelské otázky:

- Co bývá nejčastěji příčinou, toho, že člověk začne pít ve větším množství alkoholu?
- Kdy se nejčastěji objevují počátky závislosti na alkoholu?
- Jakým alkoholici vnímají svoji závislost?
- Jak nejčastěji alkoholici svoji situaci řeší?
- Co jim pomáhá ji řešit?
- Jsou schopni si pomoci sami? Popřípadě jak?
- Co je podle Vás největší hrozbou u alkoholiků?
- Jakým způsobem se podle Vás alkoholismus odráží v životě člověka?
- Kterou oblast v životě člověka alkoholismus nejvíce zasahuje?
- Co dělá se vztahy člověka?
- Jak si může alkoholik sám pomoci?
- Jak může alkoholikovi pomoc jeho okolí (rodina, přátelé,...)?
- Jak mu mohou pomoci organizace zabývající se závislostí?
- Jak je možné eliminovat závislost?
-

Otázky budou v průběhu rozhovoru doplňovány o další, které z rozhovoru vylíknou.

Zamyšlení se nad možnými praktickými a etickými problémy při výzkumu

Jedním z hlavních, etických problémů bude zachování mlčenlivosti. Pracovníci se pravděpodobně budou vyhýbat odpovědím, které by charakterizovaly jednotlivé osoby, a tím

mohli pomoci odhalit jejich identitu. Tím pádem bych i já mohla získat méně obsáhlé, spíše popisné odpovědi. Prozatím si nejsem jistá, jak tento problém ošetřit.

Praktickým problémem by mohlo být neumožnění výzkumu v zařízení, což jsem si ošetřila tím, že v zařízení, kde bych výzkum prováděla, je možnost realizace rozhovorů pro diplomové práce. Dalším problémem by mohl nastat, pokud by se jednalo o organizaci, ve které jsem poprvé a nevěděla bych, jak prakticky funguje. Tento problém bych ošetřila tím, že před samotným výzkumným šetřením, bych si v zařízení sjednala praxi a seznámila se s prací pracovníků „na vlastní kůži“. Další problém by se mohl objevit v situaci, když by pracovníci neznali odpověď na moje otázky. Ovšem domnívám se, že pokud dennodenně pracují s těmito lidmi, orientují se v této oblasti dobře a jsou schopni na výše uvedené otázky odpovědět. Posledním problémem, který by mohl vzniknout, že v zařízení nebude dostatečný počet pracovníků, aby získaná data měla nějakou vypovídací hodnotu. Pro řešení tohoto problému bych volila možnost oslovení ještě jednoho zařízení věnující se lidem s těmito problémy.

Záznam z prvního realizovaného rozhovoru/pozorování/analýzy dokumentu atd spolu s terénními poznámkami.

V projektu mám zmíněnou poznámku, že rozhovory budou probíhat v zařízení až v průběhu praxe, která se bude konat v měsíci září 2012. Tím bych chtěla ošetřit problém, který by mohl nastat, a to ten, že bych neměla dostatečné informace o práci pracovníku v zařízení, které bych chtěla oslovit. Zároveň mi praxe v zařízení poskytne navázání lepšího kontaktu s pracovníky, kteří poté budou mými komunikačními partnery a tím pádem vznikne lepší a důvěrnější vztah, který nabídne možnost získání kvalitnějších výpovědí. Proto mi v této chvíli připadá nelogické vstupovat do zařízení bez potřebných informací o jeho chodu a bez navázaných kontaktů.

Není tedy možné, abych v této části zařadila úryvek z rozhovoru s pracovníkem, na nichž budu svoji práci stavět. Volím tedy jinou variantu. Oslovila jsem známého člověka, který má problémy s užíváním alkoholu, a který byl ochotný se se mnou podělit o tento jeho problém a tím mi nastínit situaci alkoholiků. Zjišťovala jsem, zda je vůbec reálné zkoumat zvolenou výzkumnou otázku, zda má alkohol opravdu vliv na sociální život člověka. Pro ukázkou uvádím pouze úryvek z rozhovoru, který jsem nahrála na nahrávací zařízení a doslova přepsala.

(T): Co se stalo, že jste vyhledal odbornou pomoc?

(R): No prostě, prostě. Vlastně kvůli manželce, která mě vlastně dala takovej ten, jak se říká, nůž na krk. Pokud nepůjdu tak se se mnou rozvede.

(T): Jaký k tomu měla důvod?

(R): No já nevím, já si myslím, že jsem celkem bezproblémovej člověk. Tak jednou za čas si dám to pivko.

(T): Jak často tak asi?

(R): Já nevím, no tak když mě to chytne, tak i ty tři dny za sebou?? Jo tak nějak. Ale pak jsem zase v pohodě. No a manželce se to nelíbí. Nevím proč, prostě si někdy popiju, potkám se s kámošem a tak, popovídáme, popijem a manželka se s tím nedokáže vyrovnat.

(T): Co Vás vede k tomu, že si to pivo dáte?

(R): No tak dostanu chuť, a jak dostanete chuť tak už vo tom pak nepřemejšlíte. Pak třeba ještě potkáte nějakýho toho známýho, jak jsem říkal a je to hned.

(T): A co vám potom pomůže se z toho vzpamatovat, když říkáte, že vás to drží třeba tři dny? Co je ten hlavní impuls?

(R): No většinou se začne ozývat svědomí, že dělám něco špatně. A hlavně manželka, která mě třeba doma zamče a čeká, až vystřízlivím. Pak mě sbalí do auta a musím jezdit, takže jezdíme na nákupy a na výlety, abych řídil a nenutilo mě to pít. No a pak mám zase třeba měsíc pokoj, nebo někdy i víc. Když jsem byl u odborníka, tak mě řekl, že jsem kvartální alkoholik. Tak si myslím, že to se mnou není zase tak špatný. Někdo to musí mít každý den, že jo, já jen kvartálně :-D

(T): Takže tím impulsem je to svědomí a manželka, nebo ještě něco jiného?

(R): Jo asi jo. Mě už to třeba samotnýho štve, ale prostě žízeň je horší než hlad.

(T): Co nebo koho to Vaše pití nejvíc zasahuje? Na co může mít negativní vliv?

(R): No tak asi hlavně na rodinu, jak už sem říkal, manželka to těžce snáší. Takže asi ta rodina, že jsem třeba ty tři dny mimo, neschopnej postarat se o rodinu a i na práci vlastně. Když se to táhne třeba sobota, neděle, pondělí tak nemůžete jít do práce pod vlivem, prostě řeším to Áčkem nebo v lepším případě volnem. Ale už je to zbytečná ztráta času a vlastně i peněz. Vlastně to zasahuje i finanční stránku. Za ty propité peníze bych mohl vzít děti a ženu třeba do kina nebo tak. Já nechci pít, ale ono to vždycky tak nějak samo přijde a není možný se tomu ubránit.

(T): Co je podle vás největší hrozbou, to že dostanete chuť nebo že potkáte kamaráda, nebo něco jiného?

(R): No já bych řekl, že jedno souvisí s druhým. To je nejhorší kombinace chuť a kamarád, kterej se objeví právě v tu pravou chvíli a má taky chuť.

(T): Jak to vnímá třeba vaše okolí?

(R): Tak asi nijak, sousedi si už asi zvykli a ví, že mě to zase za pár dní přejde. A chlapy v práci si zavtipkujou a tím to končí. Už sou taky zvyklí. Nejhorší je asi ta rodina, ta asi trpí nejvíc, děcka ty se mnou pak nemluví, raději přede mnou utíkají, když přijdu připitej. Ale já bych to vopravdu chtěl změnit.

Na základě rozhovoru s jedním z alkoholiků mohu odvodit, že ne všichni alkoholici si přiznají, že jsou závislí na alkoholu. Případá jim normální, že se občas napijí, ale pokud to není každý den, tak to neřeší. Nepřípadá jim to nijak zvláštní, skutečnost, že je něco v nepořádku si (v lepším případě) začnou uvědomovat, až když to začne vadit jejich okolí. Pak si začnou uvědomovat, že to může mít vliv na rodinu a i pracovní výkon, ale nemohou si pomoci. Člověk, se kterým jsem rozhovor dělala, si uvědomuje, že to není dobře a že by proti tomu měl něco dělat, ale na druhou stranu se utěšuje tím, že na tom ještě není nejhůř a to není nejlepší přístup.

Na projektu bych asi nic neměnila, možná otázky na způsob zda si alkoholici uvědomují svoji závislost. To je polemizující otázka, někteří totiž svůj problém vůbec nemusí vnímat jako závislost. Určitě, ale má alkohol vliv na sociální život, jak na vztahy, tak na práci a i na okolí, které se na toho člověka už i jinak dívá.

Seznam relevantní literatury:

(V tomto seznamu uvádím především hlavní publikace, ze kterých bych chtěla vycházet a které se týkají alkoholismu. Samozřejmě v práci budu vycházet ještě z psychologických publikací, jako je sociální psychologie, psychologie osobnosti, obecná psychologie, které sem prozatím neuvádím.)

KATHLEEN, S. *12 kroků: metoda odvykání závislosti*. Praha: Pragma, 2006. 157 s. ISBN 80-7349-011-0

ŘEHAN, V. *Adiktologie I*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. 130 s. ISBN 978-80-244-1745-5

KOLIBÁŠ, E.; NOVOTNÝ, V. *Alkohol – drogy – závislosti: psychické poruchy spojené s užíváním návykových látek*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2007. 257 s. ISBN 978-80-223-2315-4

MIŠŠÍK, T. *Alkoholik v rodine*. Bratislava: Ústav zdravotní výchovy, 1986. 28 s.

BUDINSKÝ, V. *Ať žije alkohol*. Vimperk: Lucie, c2007. 131 s. ISBN 978-80-903639-8-4

PROCHÁZKA, R. *Disociace, alexithymie a self u lidí závislých na alkoholu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. 185 s. ISBN 978-80-244-2925-0

TSCHUI, M.; ÜHLINGER, C. *Když někdo blízký pije: rady pro rodiny osob závislých na alkoholu*. Praha: Portál, 2009. 140 s. ISBN 978-80-7367-610-0

NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2007. 170 s. ISBN 978-80-7367-267-6

GOMBERG, E. L.; WHITE, H. R.; CARPENTER, J. A. *Alcohol, Science and Society Revisited*. Ann Arbor: University of Michigan Press, 1982. 440 s.

YOUCHA, G.; SEIXAS, J. S. *Drugs, alcohol, and your children : how to keep your family substance*. New York: Crown, 1989. 180 s. ISBN 0-517-57102-1

Já mám výhrady proti vašemu plánu dotazovat odborníky. Myslím, že i ten váš první rozhovor ukázal, že perspektiva samotného závislého je velmi zajímavá (a určitě se jí dostává méně prostoru v odborné literatuře). Šlo by třeba zkoumat, jak alkoholici konstruují svou „alkoholovou“ životní dráhu nebo etapu, jak vnímají svou závislost a její příčiny, či kteří z nich mají větší motivaci s alkoholismem bojovat. Ale je to samozřejmě váš projekt, v každém případě s ním přeji hodně úspěchů.